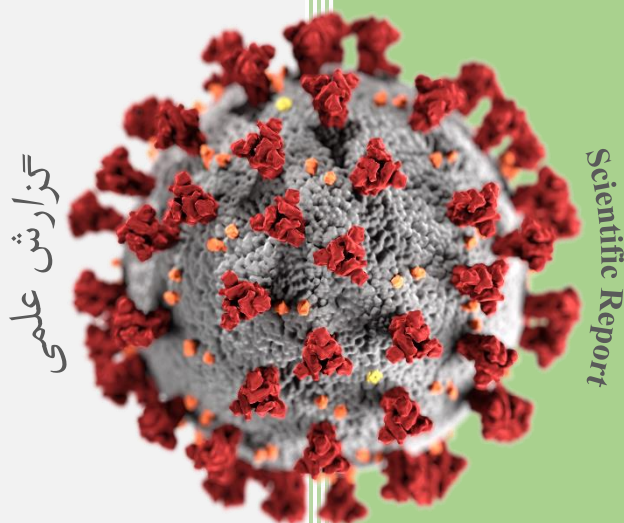

دانشگاه تربیت مدرس

دیده‌بانی علمی بیماری کووید ۱۹

برنامه‌ریزی شهری و مسأله کرونا: زمینه‌ها و الزامات

دکتر مجتبی رفیعیان^۱، آیدا کیانفر^۲

^۱دانشیار گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری

Rafiei_m@modares.ac.ir

^۲دانشجوی دکتری گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری

دانشگاه تربیت مدرس

فضای مجازی آمیخته از اطلاعات علمی و شبه علمی است که ممکن است باعث سردرگمی استفاده‌کنندگان شود. هدف از این سلسله مباحث علمی، ارائه اطلاعات معتبر، دارای شناسنامه و تهیه شده توسط اساتید درباره کووید ۱۹ می‌باشد.

۲۰ خرداد ۱۳۹۹

برای دسترسی به آرشیو گزارش‌ها به لینک زیر مراجعه فرمایید:

<https://modares.ac.ir/~covid>

گروه مطالعات علم و فناوری - ۴۰

شهرهای امروز و فردا با فشارهای بهداشتی شامل بیماری‌های همه‌گیر، بیماری‌های غیرواگیردار و سایر بیماری‌های تنفسی، سرطان‌ها، دیابت و افسردگی و ... روبرو هستند (WHO, 2020). این امر سبب شده‌است، توجه به سلامت به‌عنوان بحثی اساسی برای ارتقاء زندگی شهری، ایجاد نیروی کار مولد، آفرینش جوامع مقاوم و پویا، ارتقاء تحرک، توسعه تعامل اجتماعی و حمایت از جمعیت آسیب‌پذیر ضروری گردد. فاجعه بهداشت عمومی ناشی از ویروس کرونا و شیوع سریع بیماری COVID-19 نیز، تأثیرات قابل توجهی در جوامع و شهرهای جهان داشته‌است؛ سیستم‌های درمانی را تحت‌الشعاع خود قرار داده و در بسیاری از کشورها به اقدامات پیشگیرانه چشمگیر منجر شده‌است. همزمان با افزایش همه‌گیری، شهرهایی که بسیاری در آن زندگی می‌کنند، برای ایمن نگه داشتن ساکنان و خدمات و نیز برای کنترل شیوع بیماری و کاهش فشار بر سیستم‌های بهداشتی و درمانی، پیشگیری از طریق برنامه‌های ماندن در منزل، اقدامات بهداشتی و فاصله‌گذاری اجتماعی را در دستور کار خود قرار داده‌اند که منجر به کاهش قابل توجهی در سرعت روند همه‌گیری شده‌است. باید توجه نمود، فاصله اجتماعی اگرچه در شرایط اپیدمی قابل توجه است، اگر در طولانی‌مدت پایدار باشد، می‌تواند عواقب ناخواسته چشمگیری برای سلامت جمعیت در شهرها نظیر کاهش چشمگیر فعالیت بدنی در دوره قرنطینه و در نتیجه افزایش مرگ‌ومیر زودرس (FAO, 2020)، انزوای اجتماعی و تهدید سلامت روان، به تعویق افتادن مراقبت‌های بهداشتی برای سایر مشکلات سلامتی داشته باشد. همچنین، از دیدگاه بهداشت عمومی نیز، با اهمیت‌ترین تأثیر فاصله اجتماعی بر عوامل اجتماعی سلامت می‌باشد. ماندن در خانه اغلب می‌تواند به معنای بازگشت به زندگی در خانه‌های شلوغ و ناسالم باشد. در بسیاری از شهرها نرخ فقر بالا است و در سرتاسر جهان از هر سه ساکن شهری، یک نفر در زاغه زندگی می‌کند. بیکاری، از دست دادن شغل و درآمد، ناپایداری معیشت کارگران درگیر در اقتصاد غیررسمی افزایش می‌یابد (Roux, 2020) و مشاغل محلی در معرض خطر تعطیلی دائمی قرار خواهند گرفت. این بحران بر نابرابری‌ها و بی‌عدالتی‌هایی دامن زده و بهزیستی، ایمنی و زندگی مردم را تهدید می‌کند (WHO, 2020). از این رو می‌توان گفت، همه‌گیری در حال تبدیل شدن به یک بحران شهری است.

البته باید توجه نمود، شهرها همانطور که می‌توانند چالش‌های بسیاری را به همراه داشته باشند، می‌توانند فرصت‌هایی برای سلامتی بهتر نیز خلق نماید. برنامه‌ریزی شهری سالم یکی از سه موضوع اصلی در سازمان بهداشت جهانی (WHO) است. هدف کلی آن، ادغام ملاحظات بهداشتی در پروسه‌های برنامه‌ریزی شهری، برنامه‌ها، پروژه‌ها و ایجاد ظرفیت لازم و تعهد سیاسی و نهادی است (شکل ۱). در این راستا، توسعه محیط‌های سالم می‌تواند در آینده برای معماری و شهرسازی اساسی باشد. طی دهه‌های گذشته، در تقاطع برنامه‌ریزی، طراحی و بهداشت عمومی عموماً به بیماری‌های مزمن، خطرات و بلایای طبیعی و آسیب‌پذیر پرداخته شده‌است و بیماری‌های همه‌گیر مورد بی‌توجهی واقع شده‌اند. بنابراین، بازخوانی

چارچوب مفهومی بین‌رشته‌ای مورد استفاده برای تحلیل پیامدهای شهری و اجتماعی - مکانی بیماری همه‌گیر COVID-19، بینش‌های نوینی را در زمینه عوامل مؤثر بر آموزش، پژوهش و حرفه معماری و طراحی و برنامه‌ریزی شهری خلق می‌نماید (Salama, 2020) که نیازمند ارتقاء هم‌افزایی میان معماری، شهرسازی و بهداشت عمومی به مثابه پایه‌ای برای مشارکت‌های بالقوه معماری و شهرسازی با دیگر رشته‌ها و حرفه‌های دانشگاهی است و نگرشی نوظهور را در ارتباط با اثرگذاری یک بیماری همه‌گیر بر شهرها و محیط‌های شهری و پیامدهای اجتماعی - مکانی اقدامات و دستورالعمل‌های COVID-19 تولید می‌نماید.

بر اساس آنچه بیان شد، می‌توان گفت، ماهیت جهانی COVID-19، نیازمند تغییرات چشمگیری در سیاست‌ها و رفتارهای نهادی و انفرادی است. در حالی که بر نحوه زندگی و کار مردم اثرگذار می‌باشند، چگونگی برنامه‌ریزی و مدیریت شهرها را برای دهه‌های آتی دگرگون خواهند نمود. این امر از یک سو، بر ضرورت مواجهه با عدم اطمینان بی‌سابقه در محیط شهری، نظریه‌ها و تئوری‌ها درباره شکل خوب شهر و هدف برنامه‌ریزی شهری تأکید می‌نماید و از دیگر سو، مفهوم برنامه‌ریزی شهری به معنی برنامه‌ریزی برای (با) مردم و نهادن مردم، جوامع و نیازهایشان در قلب فرآیند برنامه‌ریزی شهری و در نظر گرفتن پیامدهای تصمیمات بر سلامت و رفاه انسان را نیازمند خوانش مجدد نموده‌است.

شکل ۱. بیماری‌های همه‌گیر و برنامه‌ریزی شهری (Litman, 2020)

همه‌گیری و واکنش برنامه‌ریزان برای توسعه راه‌حل‌های کنترل انتقال در تجارب گذشته از جمله شیوع وبا در لندن در قرن نوزدهم، آنفولانزای اسپانیایی در سال ۱۹۱۸ در نیویورک و مکزیکوسیتی، سارس در سال ۲۰۰۳ و اخیراً، ابولا در غرب آفریقا در سال ۲۰۱۴ یادآور می‌شود که شهرها نه تنها در صدر پاسخ به همه‌گیری قرار دارند بلکه احتمالاً شاهد تغییرات بسیاری از فرم کالبدی‌شان تا ساختار اقتصادی و اجتماع هستند که همه‌گیری را به یک مسئله اساسی برای برنامه‌ریزی شهری بدل نموده‌است (شکل ۲). بنابراین پاسخ به سؤالاتی از جمله شهرها چگونه بر شیوع همه‌گیری مؤثر هستند؟، آیا می‌توان انتظار داشت که شهرها پس از اوج گرفتن همه‌گیری بهبود یابند؟، چه سیاستی می‌تواند کمک کند

شکل ۲. چارچوب مفهومی بین‌رشته‌ای برای پرداختن به پیامدهای شهری و اجتماعی-مکانی اقدامات COVID-19

- ✓ حالت‌های زندگی کار مبنا از عوامل تعیین‌کننده محیط‌های خانه
- ✓ استانداردها و مشخصات برای محیط‌های خانه و کار جدید
- ✓ ظهور محیط‌های فضایی
- ✓ همسازی الگوهای جدید کار و زندگی
- ✓ تخصیص و انطباق سهم مسکن و مکان‌های کار
- ✓ نگرش‌های خرده‌فرهنگی به مثابه عوامل تعیین‌کننده انتخاب مسکن

- ✓ تعاملات خود به خودی کمتر و کنترل اجتماعی رسمی شده
- ✓ رویارویی فعال کمتر و اقدامات انفعالی بیشتر
- ✓ سلامتی به عنوان پدیده‌ی ضروری تشکیل دهنده‌ی مکان
- ✓ ایمنی شخصی و سلامت عمومی/ویژگی اصلی فضاهای باز شهری
- ✓ درک نوسازی مکان شخصی و ارتباطات همجواری
- ✓ رشد بیشتر طراحی بیوفیلیک، محیط سالم و همراه با طبیعت
- ✓ استانداردهای برنامه‌ریزی جدید برای بسترهای شهری سالم
- ✓ ادراک نوین از مکان‌های جغرافیایی، منطقه مسکونی و محدوده‌ی سکونت
- ✓ ادراک متفاوت از جابه‌جایی و تحرکات شهری

- ✓ مدیریت تنوع و تراکم
- ✓ حومه‌های شهری در برابر مراکز شهری
- ✓ تراکم و فشردگی در برابر طبقه‌بندی و جدایی‌گزینی
- ✓ زیرساخت‌های جهانی و شبکه‌های جهانی
- ✓ تیپولوژی مراکز فرودگاه‌ها/مراکز صنعتی
- ✓ زاغه‌ها / سکونتگاه‌های غیررسمی و فقر شهری
- ✓ اتصال - افزایش سیاست‌ها برای الگوهای جایگزین حمل و نقل
- ✓ آلودگی هوا/انتشار کربن دی‌اکسید و نرخ مرگ‌ومیر
- ✓ محدودیت دسترسی - استانداردها و پروتکل‌های تسهیلات عمومی و بهداشتی نوین

تا به روشی همه‌شمول و عادلانه در جهت بهبود شرایط گام برداشت؟، آیا COVID-19 در برنامه‌ریزی شهری می‌تواند به عنوان کاتالیزور عمل کند؟، در مواجهه با بیماری‌های همه‌گیر و سایر بحران‌ها و شرایط اضطراری، برنامه‌ریزان باید به شکل کالبدی (اندازه، شکل، ساختار، تراکم) و عناصر مادی شهر (زیرساخت‌ها، ساختمان‌ها، فضای باز) توجه کنند یا اقتصاد، جامعه، فرهنگ، حکم‌روایی، سیاست ... ؟ آیا الگویی از شهر وجود دارد که "مقاوم در برابر همه‌گیر" باشد؟، آیا ما شاهد تغییر پارادایمی هستیم که شهر برای رفع خطرات و چالش‌های آینده باید از نو تعریف شود؟ آیا شهرها و نهادها برای شیوع یا بحران آینده آماده هستند؟. بنابراین، همه‌گیری COVID-19 در حال حاضر ممکن است به ما فرصت بدهد تا ضمن حل مسئله کوتاه‌مدت، در مورد راه‌حل‌های بلندمدت فکر کنیم.

در ایران نیز، علی‌رغم توجه به مفهوم شهر سالم، متأسفانه در برنامه‌ریزی شهری و ارائه ضوابط و برنامه‌ها توجهی به انتشار بیماری‌های واگیردار نشده‌است. زیرا موارد ابتلا به این بیماری در حد سرماخوردگی‌های فصلی یا برخی از بیماری‌هایی بود که جمع کوچکی را در مدت زمان کوتاه مبتلا می‌کرد. اما کرونا از اسفندماه سال گذشته تمام ابعاد جامعه را دگرگون کرده و اگر بنا به پیش‌بینی‌ها، این ویروس برای طولانی‌مدت باقی بماند، الگوهای برنامه‌ریزی شهری را تحت تأثیر قرار خواهد داد.

چرا COVID-19 برای شهرهای فردا اهمیت دارد؟

امروزه، جمعیت متراکم، تجارت و پیوندهای جهانی، شهرها را به مراکز اقتصادی، سیاسی و فرهنگی تبدیل کرده‌است. این امر سبب شده‌است، در زمان شیوع همه‌گیری، شهرها به کانون بحران تبدیل شوند و همچنین آسیب‌پذیری‌شان در برابر بیماری‌های همه‌گیر افزایش یابد. شهرها گسترش و انتقال بیماری‌های عفونی را از طریق تماس بیشتر انسان افزایش می‌دهند. باید توجه نمود که رهبران امروز شهرها از همه‌گیری چه درس‌هایی فرا خواهند گرفت؟ مانند گذشته، پاسخ تا حدودی بستگی به نحوه تشخیص مسئله و چالش دارد. اگر از پیشینه محیط زیست اخلاقی پیروی کنیم، خود شهر را مقصر می‌دانیم. اما انجام این کار واقعیت همه‌گیری را تحریف می‌کند و شکست سیاست‌های سیستمی را که باعث شده مکان‌ها و جمعیت‌های خاصی - به مراتب آسیب‌پذیرتر باشند، مبهم می‌کند.

باید توجه نمود، تاکنون برنامه‌ریزی شهری محدود به برنامه‌ریزی کاربری زمین، تراکم شهری و شبکه آمد و شد شهری بوده‌است. این بحران تأیید می‌کند که برنامه‌ریزی شهری صرفاً مربوط به جنبه‌های کالبدی یک شهر نیست. وجود مسائلی از جمله، زندگی حدود ۱,۲ میلیارد نفر از جمعیت جهان در شهرهای غیررسمی، در شرایطی که شرایط آن‌ها برای زندگی انسان ناامن و ناسالم است، بی‌عدالتی در شهر و فقر شهری، دسترسی بسیار محدود به مراکز بهداشتی و درمانی ضروری، مواد غذایی و زیرساخت‌هایی مانند آب تمیز و برق لوله‌کشی شده، آلودگی‌های زیست‌محیطی، فضای سبز و شهری ناکافی،

شهر را به مسئله‌ای پیچیده تبدیل نموده‌است که ناکارآمدی آن را در مواجهه با بحران‌ها سبب می‌گردد. همچنین، به گفته برخی از تحلیلگران، حدود ۶۰۰ شهر به عنوان مراکز تجارت و تحرک بین‌المللی، دو سوم تولید ناخالص داخلی جهانی را تولید می‌کنند. بنابراین، اتفاقی که در شهرها می‌افتد، دیگر در شهرها باقی نمی‌ماند. تأثیرات اقتصادی این بحران، زنجیره‌های تأمین و تولید در مناطق اطراف را تحت تأثیر قرار خواهد داد و به شبکه‌های جهانی نیز دامن می‌زند.

نفوذ روزافزون ویروس کرونا بی‌رحمانه و بدون توجه به مرزهای جغرافیایی جهان در حال گسترش می‌باشد و ما در حال تجربه یکی از بزرگترین آزمون‌ها در تاریخ اخیر هستیم. COVID-19 زندگی شهری و جمعیت شهرها را تغییر خواهد داد و شاید حیات اقتصادی را در طولانی‌مدت تهدید نماید. اما سطح توسعه شهرها و عوامل اجتماعی-اقتصادی جمعیت نقش بزرگی دارند. شهرهایی که تمرکز بالایی از نابرابری‌ها در سطح شهر دارند، به طور بالقوه آسیب‌پذیرتر از شهرهایی هستند که از منابع مناسب‌تری برخوردار هستند. بنابراین، شدت بیماری همه‌گیر اساساً به برنامه‌ریزی و حکمرانی شهری متصل می‌شود. در رهبری و هماهنگی، ویروس با سرعت بیشتری مهار می‌شود. در جایی که رقابت و نقص وجود دارد، میزان تلفات بیشتر است. این شکست‌ها اثرات متضرر کننده‌ای را به دنبال خواهد داشت. از این منظر، میراث COVID-19 چه خواهد بود؟ برنامه‌ریزان شهری می‌گویند اکنون زمان آن نیست که بپرسیم چه اتفاقی خواهد افتاد، بلکه زمان آن است که بپرسیم ما چه می‌خواهیم. به این ترتیب، COVID-19، تأثیرات و پیامدهای سیاست‌ها و پاسخ‌ها به آن، نیازمند تأمل اساسی و یک رنسانس در تفکر برنامه‌ریزی شهرها می‌باشد که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره نمود.

- بازنگری در تفکر برنامه‌ریزی الگوی زمین و نحوه توزیع محل، کار و سکونت دچار دگرگونی می‌گردد. COVID-19، تغییر روندهای اجتماعی متداول را، تسریع می‌کند. تغییر، از محیط‌های اداری به سمت کارهای منعطف‌تر، مجازی و خانگی تر شتاب می‌گیرد. بنابراین، کاهش تقاضا برای فضای اداری باعث آسیب دیدن شهرها به‌ویژه تراکم آن‌ها خواهد شد. همچنین ممکن است، به همه‌گیری انزوا و بیماری روانی منجر شود. چه بر اساس الگوی کار و چه از نظر نگرش، ویژگی‌های مکانی محیط‌های خانگی و کاری پس از همه‌گیری باید به عنوان محصولی از اقدامات و فعالیت در یک دنیای مجازی/دیجیتالی تلقی شود که این امر الهام‌بخش الگوهای نوین زندگی و کار خواهد بود. این پیامدها بر کیفیت مسکن و محل‌های کار تأثیر می‌گذارد و به تخصیص و انطباق با تحولات جدید محیط‌های منزل و محل کار و استانداردها و مشخصات جدید نیاز دارد. همچنین درک ارتباط آن با سلامت جسمی و روان شهروندان اهمیت می‌یابد، آیا فضای خانه برای این تغییر و جابه‌جایی الگوی اشتغال آماده است؟
- توجه به توسعه هوشمند و عدالت به طور توأمان باید مورد توجه قرار گیرد، زیرا توسعه هوشمند بدون توجه به تمام ابعاد آن مسئله‌آفرین خواهد بود و منجر به شکاف اقتصادی میان افرادی که به ابزار مالی و آموزش دیجیتال،

اینترنت و سایر ابزارهای الکترونیکی دسترسی دارند و کسانی که دسترسی ندارند، می‌شود. نتیجه قابل پیش‌بینی این امر تبعیض، حاشیه‌نشینی و بی‌اعتمادی است.

- ویروس کرونا دارای یک ظرفیت عفونی قوی و انتقال انسان به انسان است. احتمال شیوع و همه‌گیری آن در شهرهایی با تراکم بالای جمعیت افزایش می‌یابد، زیرا کنترل حرکات جمعیت دشوارتر است. اما تاکنون، تراکم بالاتر اغلب به معنای کارآمدی خدمات کلیدی بوده و امکان سکونت افراد را در خانه‌ها آسانتر می‌کند. بنابراین، تراکم به خوبی برنامه‌ریزی شده، فراهم آوردن دسترسی مناسب‌تر، مطمئن‌تر و منصفانه به خدمات کلیدی باید از اهداف اصلی سرمایه‌گذاری‌های جدید شهری باشد اما آنچه اهمیت دارد این است که آیا تراکم به خوبی یکپارچه و برنامه‌ریزی شده است.

- بازخوانی اندازه شهر ضرورت دارد، مفهوم شهرهای بزرگ و کلان‌شهر به یک مسئله اساسی بدل می‌گردد. با این وصف، پرسش کلیدی برنامه‌ریزی انتخاب‌الگوی توسعه فشرده یا احیای مجدد پراکنده‌روی و تأثیر آن بر سلامت شهروندان خواهد بود.

- همزمان با همه‌گیری کنونی و بالتبع محدودیت‌های سفر، در بسیاری از شهرهای جهان، انتظار می‌رود، این روند تأثیرات مهمی در چگونگی برنامه‌ریزی شهری در آینده داشته باشد. تحرک شهری دستخوش اصلاحاتی خواهد شد. از یک سو، درحالی که شهرها هر روز در حال بزرگ و بزرگتر شدن هستند، تحرک فعال (دوچرخه سواری و پیاده‌روی) به عنوان یکی از سیاست‌های شهرهای درگیر در همه‌گیری برگزیده شده است. از دیگر سو، همزمان با کاهش استفاده از حمل و نقل عمومی به دلیل اجتناب از حضور در فضای شلوغ و رعایت فاصله، افزایش استفاده از وسایل نقلیه شخصی، آسیب‌پذیری شهرها را در برابر آلودگی هوا، ظرفیت مالی شهرداری‌ها در مدیریت شبکه حمل و نقل شهری و سلامت و کاهش تحرک بدنی ساکنان افزایش داده است. بنابراین، این امر توجه به ابعاد چندگانه این بحث را، مجدداً در ارتباط با سلامت، برنامه‌ریزی شهری و حمل‌ونقل شهری اهمیت می‌بخشد.

- یک رویکرد جامع‌تر به برنامه‌ریزی، ترکیبی از زیرساخت‌های خاکستری، سبز و آبی است که سلامت، مدیریت آب و استراتژی‌های سازگاری و کاهش آلودگی آب و هوا را پشتیبانی می‌کند. علاوه بر این، فضاهای باز بزرگتر در بافت شهری می‌تواند به شهرها در اجرای خدمات اضطراری و پروتکل‌های تخلیه کمک کند. با این وجود، پرسش اصلی این است، آیا تحقق فضاهای بزرگ‌مقیاس باز و ارتقاء سطح فضای سبز در شهرهای فشرده امروز امکان‌پذیر است؟

در مجموع باید گفت، گرچه درک چگونگی اثر بیماری همه‌گیر COVID-19 بر شهر و برنامه‌ریزی شهری از ابعاد گوناگون زود هنگام است. لیکن، بیماری همه‌گیر COVID-19 مانند سایر بیماری‌های شناخته شده و ناشناخته، عدم هماهنگی و برنامه‌ریزی را در بسیاری از ساختارهای شهری و ملی برجسته نموده و ضرورت پیوند میان شهر و سلامت را حتی بیشتر نمایان ساخته است. زیرا، سلامت در کلیت یک شهر از روابط همسایگی تا منطقه شهری معنا می‌یابد و سلامت یک کشور به طور جدایی‌ناپذیری با سلامت فراتر از مرزهای آن ارتباط دارد.

پیام به سیاست‌گذاران

بر اساس آنچه بیان شد می‌توان در حوزه مدیریت و برنامه‌ریزی شهری این اتفاق را از دو منظر تهدیدمحور به سبب رکود ایجاد شده و ناتوانی اسناد توسعه شهری در درک و مدیریت این اتفاق و منظر فرصت‌محور به معنای نیاز به بازنگری در اسناد، قوانین و ضوابط مدیریت توسعه شهری نگریست. در واقع می‌توان گفت، تأثیرات ویروس کرونا، در هر سطح و مقیاس از شبکه‌ها و زیرساخت‌های جهانی گرفته تا شهرها و مناطق شهری و از محلات مسکونی و فضاهای عمومی تا خانه و محل کار قابل مشاهده است و آنچه تأیید شده است این است که شهرها به اندازه کافی در برابر بحران‌های فراگیر و اپیدمیک مقاومت ندارند و این مسأله به ویژه برای شهرهای ایران که تحت فشار و تأثیر ناپایداری‌های متنوعی هستند جنبه حیاتی‌تری پیدا می‌کند. بنابراین، توجه برنامه‌ریزان، سیاست‌گذاران و مدیران شهری در طول دوره پاندمی COVID-19 و پس از آن با پیامدهای اجتماعی-اقتصادی و مکانی، به موارد زیر ضرورت دارد این موارد می‌تواند موضوع نشست‌ها و یا گفتمان‌های جدید در حوزه مدیریت توسعه شهری قرار گیرند و بالتبع نیاز است که در این الگو فهم نوین شهری شهروندان نیز از طریق فعال‌سازی رسانه و یا مشارکت بخشی به نهادهای غیردولتی و مردمی وارد شوند.

۱- تبیین عرصه‌های همکاری: فراهم آوردن عرصه‌های همکاری و ارتباط میان مدیران شهری و متخصصان بهداشت بسیار مهم است، زیرا شهرها به عنوان مرکز پاندمی COVID-19 به مثابه مفهومی ضد (علیه) شهری با خطر تهدید کنار گذاشته شدن مواجه هستند. همچنین پیامدهای ناشی از فاصله‌گذاری اجتماعی در دوران پسا کرونا از جمله تحمیل استرس، فشارهای روحی و روانی بر شهروندان و ... اهمیت آن را در برنامه‌ریزی و مدیریت شهری دو چندان می‌کند.

۲- مقررات مبتنی بر سلامت شهری: در مورد برنامه‌ریزی همه‌گیر، الزامات نوآورانه و انعطاف‌پذیر طراحی ساختمان‌ها و فضاهای سالم برای پاسخگویی به بیماری همه‌گیر ضرورت دارد.

- ۳- یادگیری محلی و اقدامات جمعی: حالت‌های اضطراری و "تفکر اضطراری" گاهی می‌توانند مانع از رویکردهای از پایین به بالا شوند، اما در نهایت به آن‌ها بستگی دارد. در قرنطینه، گروه‌های مستقر در محله در تضمین کنترل همه‌گیری نقش کلیدی ایفا می‌کنند. بنابراین بهره‌گیری از ابتکارات تحت نظارت جامعه می‌تواند به ابزاری مناسب برای مدیریت شهری جهت کنترل همه‌گیری بدل شود.
- ۴- محلات ایمن و سالم: بعد از همه‌گیری، ساخت محلات واقعاً ایمن و سالم اهمیت دو چندان می‌یابد. وابستگی به محله در این ایام مجدداً این فرصت را برای برنامه‌ریزان و مدیران شهری فراهم می‌نماید، که ضرورت اهمیت اقدامات در مقیاس محلی نظیر بلوک در خیابان، خیابان به خیابان، شهر به شهر، در پشتیبانی سلامت جسمی و روان انسان را در مقایسه با پروژه کلان در شهر بیشتر درک نمایند.
- ۵- برنامه‌ریزی و خدمات عمومی: شناسایی و ارتقاء زیرساخت‌ها که مانع از افزایش آسیب‌پذیری اقشار آسیب‌پذیر نظیر سالمندان، کودکان، جوانان، زنان، افراد کم‌درآمد و ... در برابر همه‌گیری‌ها می‌شود؛ از ضرورت‌های برنامه‌ریزی شهری در آینده می‌باشد که احتمالاً شامل تغییر چشمگیر در اولویت‌های توسعه می‌گردد و مدیران و برنامه‌ریزان شهری باید به این امر توجه داشته باشند.
- ۶- برنامه‌ریزی و تحرک فعال: برنامه‌ریزی خیابان‌های بدون خودرو بهترین وسیله برای مقابله با بحران برای مدیران شهری فراهم می‌نماید. در حقیقت، همه‌گیری اهمیت پیاده‌روها و مسیرهای دوچرخه را به عنوان ابزار پشتیبان از حضور مردم در شهر و تضمین‌کننده سلامت شهروندان در ابعاد گوناگون سلامت روان و جسمی در دوران قرنطینه یادآور می‌شود.
- ۷- اتصال در برابر فاصله/سلامت جمعی در برابر سلامت فردی: اتصال، پایه و اساس یک شهر است. برخی از راهکارهای مبارزه با COVID-19 مستقیماً از طریق ابزار اطلاعاتی امکان‌پذیر می‌باشد. چگونه برنامه‌ریزی شهری می‌تواند از مزایای استراتژیک کلان‌داده‌ها و مدیریت هوشمند شهری در برابر پاندمی کنونی و بحران‌های همه‌گیر آتی و تغییرات رفتاری شهروندان بهره‌گیرد؟ پاسخی که می‌تواند به مدیریت شهری در آینده در تبیین جایگاه آن در کنترل و کاهش پیامدهای همه‌گیری شهری برای شهروندان کمک نماید.
- ۸- آگاهی عمومی: درک سلامت شهری و ارتباط آن با زندگی اجتماعی و سیاسی شهری از ضرورت‌های نظام فکری و اجرایی برنامه‌ریزی و مدیریت شهری می‌باشد. اگر چه به نظر می‌رسد که ضعف آگاهی عمومی از همه‌گیری مربوط به مسائل مربوط به عملکرد شهری-فضایی نباشد، اما بر ادراک عملکرد عادی شهر در مواقع اضطراری تأثیر می‌گذارد. کمبود آگاهی عمومی منجر به از بین رفتن فرصت‌های واکنش زود هنگام می‌شود. با شروع

پاندمی، بدون راهنمایی‌های مناسب از سوی مدیریت شهری، تحمل مردم برای بحران بسیار کم می‌شود و باعث افزایش هراس اجتماعی و شورش می‌شود. ارائه اطلاعات دقیق به موقع، باعث می‌شود که منابع عمومی محدود نقش خود را ایفا کنند و پریشانی اجتماعی را کاهش دهند.

۹- اشتراک‌گذاری دانش: راه‌اندازی یک پورتال اختصاصی COVID-19 برای شهرها به منظور به اشتراک گذاشتن دانش و بهترین روش‌ها برای مدیریت بحران ضرورت دارد که به شهرها اجازه می‌دهد تا ابتکارات محلی موفق را برای پاسخگویی به شرایط اضطراری بهداشتی COVID-19 یا موارد دیگر به اشتراک بگذارند.

و در آخر، ذکر این نکته ضروری است، بیماری همه‌گیر فقط یکی از خطرانی است که جوامع سکونت‌ی و شهرهای ما ممکن است با آن روبرو باشند و لزوماً مهم‌ترین آن‌ها قلمداد نمی‌شوند. بنابراین اجرای راهکارهای کنترل بیماری همه‌گیر که باعث افزایش سایر مشکلات می‌شوند، الزاماً کارآمد و مکفی نخواهد بود. از اینرو، بهره‌گیری از استراتژی‌های برد-برد با مزایای چندجانبه برای پاسخگویی به نیازهای همه‌گیری COVID-19 و افزایش تاب‌آوری جامعه شهری و افزایش دانش شهروندی در درک متغیرهای جدید و همچنین بازتنظیم اسناد و قوانین مدیریت شهری در این زمینه بسیار ضرورت دارد.

منابع

1. FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations), Urban food systems and COVID-19: The role of cities and local governments in responding to the emergency, 2020.
2. Litman, T. (2020), Lessons from Pandemics: Disaster Resilience Planning, <https://www.planetizen.com/blogs/109239-lessons-pandemics-disaster-resilience-planning>, May 4, 2020.
3. Roux, Ana V. Diez, (2020), CITIES, HEALTH EQUITY, AND COVID-19, <https://drexel.edu/uhc/about/News/2020/April/Cities%20health%20equity%20and%20COVID%2019/>.
4. Salama AM. (2020), Coronavirus questions that will not go away: interrogating urban and socio-spatial implications of COVID-19 measures [version 1; peer review: 3 approved]. Emerald Open Res 2020, 2:14 (<https://doi.org/10.35241/emeraldopenres.13561.1>).
5. WHO (2020), Urban health, <https://www.who.int/health-topics/urban-health>